

3. Н. Матвеева, Цар І. Зміни мовної свідомості українців у контексті російсько-української війни. *Slavia Orientalis*, 2024. Т. LXXIII, № 2.
4. П. Селігей. *Мовна свідомість: структура, типологія, виховання*. Київ, 2012. с. 13.
5. Т. Коць. Мовна свідомість у синхронії та діяхронії. *Мовознавство*, 2017. № 1. с. 52.

Список використаних джерел

1. В Україні діє понад 500 майданчиків для вивчення української мови – мовний омбудсмен:

<https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/v-ukrayini-isnu-ponad-500-bezkoshtovnih-kursiv-dlya-vivchennya-ukrayinskoyi> --- taras-kremen

2. Барсукова О. (2023). У Києво-Могилянській академії заборонили спілкуватися російською. <https://life.pravda.com.ua/society/2023/01/27/252591/>

Діана Крумен,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Вербовецька Оксана Степанівна

ОНОМАСТИКА ЯК ТВОРЧИЙ ІНСТРУМЕНТ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Однією із найперспективніших галузей мовознавства є літературна ономастика. Її завданням є дослідження функціонування пропріативів у художніх творах. Інтерес мовознавців до власних назв у художніх текстах невпинно зростає, що підтверджується численними науковими працями. Питання стилістичної ролі онімів у літературі досліджували такі відомі науковці, як: А. Критенко, С. Бук, Ю. Карпенко, І. Коновал, Н. Мельник, М. Рудяков, О. Сколоздра та інші.

Дослідження ономастикону твору допомагає зрозуміти задум автора, символіку образів та культурний контекст епохи. Аналіз імен персонажів, географічних назв та інших онімів використаних у художньому тексті відкриває нам авторське бачення світу. «Текстова конотація онімів – синтез семантики власних назв та авторського сприйняття художнього образу» [3, с. 210]. Тому вибір власної назви – це не лише художній засіб, але й відображення особистості, творчої філософії та внутрішнього світу митця.

Мета пропонованої роботи – дослідження літературної ономастики як важливого інструменту аналізу художнього тексту на прикладі книги «Ворошиловград» Сергія Жадана.

Для кращого розуміння мотивації автора в обранні власних назв потрібно дослідити контекст їх вживання, тобто сам твір. «Ворошиловград» – це роман, що розповідає історію Германа, який повертається до рідного містечка на Луганщині, щоб захистити бізнес свого брата від рейдерського захоплення. Книга досліджує теми ідентичності, ностальгії, втрати, а також відображає особливості життя на сході України в пост-радянський період. Роман наповнений персонажами. «Усі вони визначені своїм середовищем, соціальним становищем, життєвою історією, і всі намагаються давати собі з цим раду» [2].

Найбільшою кількістю у творі представлені антропоніми. Серед них значну частку займають одночленні назви – особові імена у повній формі та їх структурні варіанти: *Герман, Кароліна, Ернст, Таміла, Тамара, Семен, Наташа*. Деякі варіанти імен персонажів упродовж твору складають антропонімні ряди: *Герман – Гера – Герич, Юрій – Юра – Юрік, Ольга – Оля – Олюня*. Для автора характерним є вживання коротких форм, утворених від повних імен: Катерина – *Катя*, Анатолій – *Толік*, Микола – *Коля*, Олександр – *Шура*. Такі імена є типовими, як і варіанти цих імен. У тексті представлені також двочленні та тричленні іменування. Їх можна поділити за мотивацією вибору імені: для зображення робочих (офіційних) стосунків – *Ольга Михайлівна, Герман Сергійович, Галина Федорівна, Ернст Тельман*; як шанобливе звернення до старших людей – *Федір Михайлович, Гнат Юрович*; особові імена з прізвищами або з ще одним компонентом – іменем по батькові: *Шура Травмований, Діміч Кондуктор, Гогі Православний, Гєша Баян, Саша Пітон, Карпо з Болгаркою, Коля Півтори Ноги, Іван Петрович Комбікорм*.

У творі персонажі знаходяться у пострадянському просторі, тому присутні русифіковані варіанти імен: *Ніколай Ніколаїч, Анджела Петровна, Сірьожа, Вовєц, Наташа*. Окрім того? є декілька ідеологічних імен, які характеризують історичний простір роману: *Пастушок Владлен* (рос. **Владимир Ленин**) *Марленович* (рос. **Маркс + Ленин**). Також неодноразово автор згадує реальні постаті із різних сфер діяльності: політики – *Володимир Ілліч Ленін, Троцький*; військової справи – *Ворошилов*; літератури – *Достоевський, Вільям Берроуз, граф Толстой, Тарас Шевченко*; науки – *академік Павлов*; музики – *Паркер, Айрон Мейден*.

Ще одну численну групу назв становлять топоніми. Їх аналіз варто почати із назви роману. «Ворошиловград» – колишня назва Луганська, яка була прийнятою двічі у радянський час. Події книги відбуваються у невідомому місті на Луганщині в двохтисячних роках. Назва відсилає нас до радянського минулого регіону з його менталітетом та соціокультурним контекстом.

Серед усіх топонімів у творі великий відсоток займають хороніми: *Донбас, Північний Кавказ* та ін.: *«Найімовірніше, Радянського Союзу, і найімовірніше, географічна: суглинок – це Карпати, Кавказ і Монголія, салат – Тайга і Прикаспійська низовина, там, де суглинок тверднув, беручись крейдяною сухістю, - мали бути пустелі»* [1, с. 58]. Найбільшу увагу автор приділяє Донбасу і східному регіону України загалом. Тому у романі згадано багато ойконімів саме звідти: *Донецьк, Краматорськ, Харків*. Загалом автор використовує дуже багато назв міст та інших країн: *Амстердам, Берлін, Гурзуф, Сталінград, Франція*. Деякі топоніми характеризують стосунки України з іншими державами на той час: *«– Наші їм закидають китайську сантехніку, вони її переганяють через кордон, перевантажують у Ростові і знову женуть на Китай, уже як італійську»* [1, с. 312].

Окрему категорію складають релігійні оніми. Сергій Жадан не прив'язується до якогось одного віросповідання, він використовує назви із різних конфесій: *Господь, Ісус, Спаситель, Отець, штунди, баптисти, Сіон, святий Франциск, Аллах, богородиця, Бог, зірки Давида*. Окрім того, теонім *«Бог»* вживається і в сталих конструкціях: *«Оскільки їхати випадало бог знає куди, вирішив відправитись цілою компанією»* [1, с. 310–311].

Увагу привертають численні згадки відомих брендів. Загалом їх функцію можна описати як просторовотворча. Більшість із них вжито при описах побуту, інтер'єру, зовнішності тощо. Для характеристики персонажів С. Жадан використовує назви брендів одягу: *«Третій чувак, у джинсах та адідасівській куртці, тримав Кочу за шкірку й час від часу сильно ним струшував»* [1, с. 59]; *«Був у підробних джинсах Дольче й Габана та чорній блискучій куртці, у кількох місцях пропаленій цигарками»* [1, с. 296]. А для опису способу життя – бренди електротехніки: *«Я раптом відчув їх усіх - музикантів зі старими інструментами, що видавали пронизливі й фальшиві звуки, чоловіків у чорних костюмах, що заїхали на цвинтар краном і заклали свіжу могилу бетонними плитами, аби ні в кого не виникло бажання пограбувати останній прихисток видатної громадської та суспільної діячки тьоті Маши і відібрати в неї кавоварку сіменс»* [1, с. 264]. Досить широким переліком представлений в тексті назви марок машин. Їх головна функція полягає у диференціації соціального статусу персонажа: *«Оминув розбитий москвич зі спаленими колесами, якусь гору заліза, частини літаків, холодильних камер і газових плит і вийшов слідом за Кочою до бензоколонок»* [1, с. 46]; *«Розбирайтесь, - незадоволено погодився головний і рушив до джипа, що стояв віддалік»* [1, с. 61].

В окрему групу можна виділити прикметники, утворені від онімів. У творі вони виконують уточнювальну функцію: *харківська траса, бундесверівська куртка, американський десантник, есесівський кашкет*.

У романі «Ворошиловград» оніми виконують різні функції: передача атмосфери, характеристика персонажів, створення символічних образів тощо. Приклади проілюстрували, що у творі присутні різні категорії онімів і майже усі вони стилістично або ідейно вмотивовані: топоніми (*Амстердам, Карпати, Франція, Харків*), антропоніми (*Машиа, Герман, Ніколай Ніколаїч, Толік, Катя, Ольга*), теоніми (*Бог, Ісус, Аллах, Отець*) та інші. Проведений аналіз дозволяє нам зробити висновок, що історичні паралелі, імена персонажів та культурні алюзії – все це допомагає письменнику творити у книзі нову художню реальність.

Список використаної літератури

1. Жадан С. Ворошиловград. Чернівці: Видавець Померанцев Святослав, 2023. 552с.
2. Самохін І. Соціальний поворот Жадана. URL: <http://litakcent.com/2010/10/04/socialnyj-povorot-zhadana.html> (дата звернення: 31.03. 2025).
3. Скорук І. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: *навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Луцьк: Вежа Друк, 2014. 300 с.

Анастасія Лабужева,

Сумський державний університет

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент

Чуланова Галина Валеріївна

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ТА ЇХ ТИПОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Фразеологія як наука займається вивченням стійких словосполучень двох і більше слів, що мають семантичну цілісність і в процесі мовлення сприймаються як готові словесні формули. Коломийська І. пропонує декілька визначень слова «фразеологія», такі як «розділ мовознавства, що вивчає лексико-семантичну сполучуваність слів» або ж «сукупність, вид, тип, різновидність фразеологічних одиниць» [3].

Мета роботи – схарактеризувати фразеологічні одиниці, надати основну їх класифікацію.

Хоча фразеологія може мати деякі спільні аспекти розгляду з лексикологією, перша все ж має свої специфічні завдання, якими є: «дослідження взаємовідношень фразеологічних зворотів з іншими лінгвістичними одиницями – словом, словосполученням, реченням; вивчення особливостей структури фразеологічних